

MÉMORANDUM PRÉ-ÉLECTIONS 2019 : Samenvatting van de reacties van de Vlaamse partijen

Deze analyse van partijvoorstellen kwam tot stand op basis van de antwoorden die we ontvingen van de verschillende politieke partijen. We stuurde alle democratische Vlaamse partijen ons memorandum door en vroegen hen zich te positioneren ten opzichte van onze eisen. Op basis van hun antwoorden stelden we onderstaande analyse op. Op onze website kan u eveneens de volledige antwoorden van de partijen nalezen. Enkel van Spa ontvingen we geen antwoord gestructureerd per eis van FIAN, maar enkel een algemene tekst over hun visie op landbouw en voedsel. Hierdoor komt de visie van Spa minder aan bod binnen de analyse.

PRIORITEIT1 : VOORRANG VAN DE MENSENRECHTEN EN BELEIDSCOHERENTIE MET HET RECHT OP VOEDZAAMVOEDSEL

Onze prioritaire eisen :

- Het recht op voedszaam voedsel opnemen in de Grondwet (art. 23) ;
- De verplichting om de mensenrechten te respecteren, met name voor het recht op voedsel, opnemen in alle door België (en de Europese Unie) afgesloten internationale akkoorden ;
- Uitzonderingen voorzien voor landbouw en voedsel in handelsakkoorden om de voedselsoevereiniteit van landen te kunnen waarborgen (zowel in het zuiden als het noorden) ;
- De mechanismes voor beleidscoherentie omtrent duurzame ontwikkeling en mensenrechten versterken.

De antwoorden van de Partijen

Alle partijen geven aan dat ze maatregelen willen nemen om de toegang tot veilig, voldoende en voedszaam voedsel te stimuleren, maar enkel PVDA en Groen gaan akkoord om het recht op voedszaam voedsel in de grondwet in te schrijven. CD&V stelt dat de omschrijving zoals beschreven door FIAN te ruim is. PVDA nam dit voorstel op in haar programma. Open VLD ondersteunt het belang van beleidscoherentie en ziet eerlijke handel (voornamelijk in en met de regio) en een gunstig ondernemersklimaat als de beste manier om het recht op voedsel te realiseren. NVA wil knowhow en expertise rond duurzaamheid delen in onze ontwikkelingssamenwerking om toegang tot veilig, voedszaam en voldoende voeding te voorzien. Zowel Open VLD als NVA antwoorden echter niet specifiek op de voorstellen van FIAN. Spa geeft aan akkoord te zijn met de eisen van FIAN, maar gaat niet dieper op de voorstellen in.

CD&V, Groen en PVDA gaan akkoord met de vraag van FIAN om de verplichting om de mensenrechten te respecteren op te nemen in internationale akkoorden. Deze partijen steunen eveneens de vraag voor meer beleidscoherentie. PVDA wil in elk vrijhandelsakkoord een klachten en sanctiemechanisme inbouwen om de voorrang van de mensenrechten op commerciële belangen te garanderen en voor elk akkoord het non-regressiebeginsel toepassen met betrekking tot sociale rechten, lonen en publieke diensten. Groen benadrukt dat de EU naast een coherent beleid ook moet zorgen voor de afscherming van onderontwikkelde sectoren tegen ongelijke competitie met Europese spelers. Zowel Groen als CD&V verwijzen naar de SDG's als instrument voor het versterken van beleidscoherentie. Ten slotte gaan Groen en PVDA, akkoord om uitzonderingen voor landbouw en voedsel te voorzien in handelsakkoorden.

In het kort

Enkel Groen en PVDA gaan expliciet akkoord om het recht op voedsel in de grondwet in te schrijven. CD&V, Groen en PVDA willen de verplichting om de mensenrechten te respecteren opnemen in internationale akkoorden. Enkel PVDA stelt expliciet dat ze uitzonderingen voor landbouw willen voorzien in vrijhandelsverdragen. PVDA, CD&V en Groen willen de beleidscoherentie versterken.

PRIORITEIT 2 : EEN EINDE MAKEN AAN INBREUKEN OP DE MENSENRECHTEN DOOR TRANSNATIONALE BEDRIJVEN

Onze prioritaire eisen :

- Actief bijdragen aan de goedkeuring van het bindend Verdrag voor bedrijven en mensenrechten dat momenteel onderhandeld wordt in de VN-Mensenrechtenraad ;
- Een wettelijke « waakzaamheidsplicht » (due diligence) instellen voor transnationale bedrijven met Belgische banden om de mensen- en milieurechten te doen nakomen in de filialen, toeleveringsketens en bedrijven onder hun controle en hen wettelijk verantwoordelijk te stellen in geval van nalatigheid ;
- Het Belgische rechtssysteem toegankelijker maken, ook voor slachtoffers uit derde landen ;
- Een Nationaal Instituut voor de mensenrechten oprichten, bevoegd voor het ontvangen en onderzoeken van klachten rond inbreuken op de mensenrechten door bedrijven met Belgische banden.

De antwoorden van de Partijen

Zowel PVDA als Groen geven expliciet aan dat ze voor een bindend verdrag inzake bedrijven en mensenrechten zijn. Open VLD pleit voor een bindend instrument op Europees niveau. Voor CD&V hangt het Belgisch engagement inzake het verdrag samen met een beslissing op Europees niveau. De partij wil vooral focussen op een Belgische en Europese implementatie van de UN Guiding Principles. NVA benadrukt dat ze het maatschappelijk verantwoord produceren en consumeren ondersteunen, zonder concrete maatregelen voor te stellen voor de realisatie hiervan. Ze gaan niet in op de specifieke eisen van FIAN. Ook Spa geeft aan akkoord te zijn met de prioriteiten van FIAN, maar ze gaan niet dieper in op de voorstellen.

Op het vlak van toegang tot het Belgisch rechtssysteem geven zowel CD&V, Groen, Open VLD en PVDA aan dat ze akkoord gaan met de noodzaak.

Open VLD verwijst enkel naar de reeds bestaande actiepunten in het NAP zoals het uitgeven van een brochure. CD&V stelt dat ze in de vorige legislatuur al enkele concrete wetswijzigingen realiseerden op vlak van wie een klacht kan indienen en werken aan een modernisering van het bewijsrecht. CD&V wil de mogelijkheid tot class action bekijken.

PVDA wil een nationale wet die bedrijven gezeteld in België verplicht de conventies van de IAO te respecteren doorheen hun productieketen.

Zowel CD&V, Groen, Open VLD en PVDA steunen de vraag voor een mensenrechteninstituut. Nota bene : een wetsvoorstel voor de oprichting van een mensenrechteninstituut werd recent goedgekeurd in de commissie Buitenlandse Zaken.

Dit voorstel bevat echter geen individueel klachtenmechanisme.

In het kort

Enkel PVDA en Groen geven expliciet aan dat ze het bindend verdrag steunen. Zowel CD&V, Groen en PVDA stellen concrete maatregelen voor om een einde te maken aan inbreuken op de mensenrechten.

PRIORITEIT 3. BOERENLANDBOUW EN AGROECOLOGISCHE TRANSITIE ONDERSTEUNEN IN ONZE ONTWIKKELINGSSAMENWERKING

Onze prioritaire eis :

- De Belgische strategie voor ontwikkelingssamenwerking omtrent landbouw en voedselzekerheid herzien om van het recht op voedsel een centrale doelstelling te maken door een op mensenrechten gebaseerde aanpak te voorzien, te focussen op duurzame familiale landbouw en de agroecologische transitie te ondersteunen.

De antwoorden van de Partijen

Groen ondersteunt expliciet de eis van FIAN voor het ondersteunen van de boerenlandbouw en een agroecologische transitie in onze ontwikkelingssamenwerking. CD&V onderstreept het belang van duurzame familiale landbouw in de ontwikkelingssamenwerking met een focus op voldoende toegankelijke en duurzame voedselproductie, maar spreekt niet over agro-ecologie. PVDA wil een einde maken aan de toekenning van concurrentieverstorende subsidies aan multinationals en het dumpen van goedkope producten op de markten van het Zuiden.

Ook Spa geeft aan akkoord te zijn met de prioriteiten van FIAN, maar ze gaan niet dieper in op de voorstellen. Zowel Open VLD als NVA willen met het Belgisch ontwikkelingsbeleid voornamelijk focussen op ondernemerschap, groei en toename van de productiviteit. Voor Open VLD kunnen agroecologische principes en processen hier een rol in spelen.

In het kort

Groen, PVDA, CD&V en Spa ondersteunen de eis van FIAN om de ontwikkelingssamenwerking te heroriënteren naar duurzame familiale landbouw en ondersteunen in meerdere of mindere mate de eis om een agroecologische transitie te ondersteunen. Open VLD en vooral NVA willen eerder inzetten op samenwerking met de privésector voor de ontwikkeling van duurzaam ondernemerschap.

PRIORITEIT 4. OVERSCHAKELLEN NAAR AGROECOLOGISCHE SYSTEMEN IN BELGIË

Onze prioritaire eisen :

- Binnen de Europese hervorming van het GLB een gezond, duurzaam, rechtvaardig voedsel- en landbouwmodel verdedigen zonder negatieve impact op de mensenrechten (ijveren voor een plafonnering van de GLB-subsidies voor grote bedrijven; deze subsidies reserveren voor « actieve landbouwers » en meer steun geven aan nieuwe landbouwers en kleine boerderijen die agroecologische activiteiten ontwikkelen).
- Openbare diensten en infrastructuren uitbouwen om boerenlandbouw en agro-ecologie te ondersteunen.
- De opzet van nieuwe regionale en intercommunale voedingsmarkten voor lokale producenten aanmoedigen.
- Criteria definiëren die ervoor zorgen dat er meer producten uit de agro-ecologie, de korte keten en eerlijke handel worden gebruikt in overheid gestuurde grootkeukens.

De antwoorden van de Partijen

Alle partijen erkennen dat het huidige systeem van directe inkomenssteun ontoereikend is. Open-VLD, Groen, CD&V bevestigen de nood aan een plafonnering van de steun per begunstigde. PVDA wil steun toekennen op basis van reële landbouwactiviteit, geleverde diensten aan de samenleving en transitie naar agroecologische en biologische systemen. Volgens NVA zouden Lidstaten zelf veel preciezer sociale steun kunnen verlenen door landbouwondernemingen te financieren op basis van geleverde publieke diensten. Open VLD wil inkomensondersteuning explicieter richten op kleinere landbouwers die aan de vergroenings- en verduurzamingsvoorwaarden voldoen en ziet startende landbouwers en vrouwen als prioritaire doelgroepen van het GLB. CD&V focust voor de steun op beroepslandbouwers, maar wil geen criteria inzake landbouwmodel opleggen.

Op Vlaams niveau willen NVA, CD&V en Open VLD vooral inzetten op nieuwe verdienmodellen die de economische leefbaarheid van landbouwbedrijven moeten verbeteren door innovatie en diversificatie zoals korte keten initiatieven en in het geval van NVA ook biologische en agroecologische landbouw. Groen wil een hervorming van de Vlaamse landbouwsubsidies gericht op bio en agroecologische landbouw, plantaardige productie en regionale afzetcoöperaties en te

kosten van de subsidies voor productie- en exportgerichte landbouw. Ze willen ook door middel van breed opgezette communicatiecampagnes de voordelen van een plantaardig, lokaal en seizoensgebonden voedingspatroon in de schijnwerpers zetten en willen ten slotte coöperatieve samenwerkingsmodellen steunen. Ook Open VLD wil via de overheidskeukens en via VLAM het consumeren van duurzaam geproduceerde landbouwproducten stimuleren. PVDA wil landbouwers die naar agroecologische landbouwmodellen willen omschakelen financieel en technische ondersteunen. Ze willen ook het gebruik van pesticiden terugdringen en het voorzichtigheidsprincipe toepassen bij erkenning van nieuwe pesticiden. PVDA wil eveneens inzetten op alternatieve vermarkting (korte keten en regionale en intercommunale voedingsmarkten) in plaats van conventionele distributie (agro-industrie en supermarkten). Groen en PVDA geven beide aan onderzoek en onderwijs te willen aanpassen aan de kennisbehoefte van een transitie naar een agro-ecologisch en natuur-inclusief landbouwsysteem aangepast aan onze culturen en regio's. Spa, Groen en PVDA willen evolueren naar een grondgebonden en duurzame veeteelt.

Zowel Open-VLD, CD&V, Groen, en PVDA willen inzetten op meer lokaal geproduceerde duurzame voeding in overheid gestuurde grootkeukens.

In het kort

Groen en PVDA kiezen expliciet voor een transitie naar agroecologische voedselsystemen en voedselsoevereiniteit in België en stellen verschillende concrete maatregelen voor om dit te realiseren. Spa spreekt over een transitie naar duurzame, familiale en korte keten landbouw. Ook de andere partijen willen inzetten op een duurzamer en leefbaarder landbouwmodel. Zij leggen de focus eerder op lokale productie en verkoop (via de korte keten), innovatie en diversifiëring van praktijken en modellen.

PRIORITEIT 5. STEUN AAN AGROBRANDSTOFFEN STOPZETTEN

Onze prioritaire eis :

- Het gebruik van agrobrandstoffen (op akkerland geproduceerde brandstoffen) verbieden om de doelstellingen rond hernieuwbare energie te halen.

De antwoorden van de Partijen

PVDA en Groen geven aan volledig gekant te zijn tegen agrobrandstoffen. Ook Spa geeft aan akkoord te zijn met de prioriteiten van FIAN, maar gaat niet dieper in op agro-brandstoffen. Open VLD, CD&V en NVA zijn niet gekant tegen het gebruik van duurzame agrobrandstoffen. Ze benadrukken wel dat bepaalde duurzaamheidscriteria gerespecteerd moeten worden.

Alle partijen lijken zich te kanten tegen buiten Europa geproduceerde agro-brandstoffen zeker als die de koste gaan van lokale voedselproductie.

In het kort

Groen en PVDA steunen de eis van FIAN om het gebruik van agrobrandstoffen te verbieden. De andere partijen vinden dat duurzaam geproduceerde agrobrandstoffen moeten kunnen.

PRIORITEIT 6. BOEREN- EN BOERINNENRECHTEN ERKENNEN EN BESCHERMEN

Onze prioritaire eis :

- Actief ijveren voor de goedkeuring van de VN-Verklaring voor de rechten van boeren, boerinnen en andere op het platteland werkzame personen, en werken aan de concrete toepassing hiervan, op Belgisch en op internationaal niveau.

De antwoorden van de Partijen

Nota Bene: sinds het Memorandum werd verstuurd naar de politieke partijen (november 2018) werd de Verklaring voor de Rechten van Boeren en Boerinnen goedgekeurd binnen de Verenigde Naties. België steunde de verklaring echter niet. De Minister van Buitenlandse Zaken (Didier Reynders - MR) onthield zich tijdens de stemming.

Met de goedkeuring van de Verklaring van de Verenigde Naties over de rechten van boeren, boerinnen en andere op het platteland werkzame personen vormt de implementatie van de Verklaring op Belgisch en internationaal niveau nu de grote uitdaging.

Zowel Groen als PVDA geven aan dat ze de verklaring willen verdedigen en willen werken aan de implementatie. Spa, CD&V en NVA spreken zich niet expliciet uit over de Verklaring, terwijl Open VLD aangeeft geen voorstander van de Verklaring te zijn. PVDA en Spa willen maatregelen nemen om prijzen te reguleren en een waardig inkomen voor de boer te garanderen. Ook Open VLD en NVA wijzen op het belang van een eerlijke prijszetting door overleg tussen verschillende actoren te versterken. PVDA stelt ten slotte de oprichting van een publieke landbouwbank voor.

In het kort

Enkel Groen en PVDA betuigen expliciet hun steun aan de Verklaring inzake de rechten van de boer voor haar goedkeuring. CD&V, NVA en Spa gingen niet in op de vraag terwijl Open-VLD zich expliciet tegen de verklaring kant.

PRIORITEIT 7. WERK MAKEN VAN HET RECHT OP VOEDZAAM VOEDSEL VOOR IEDEREEN IN BELGIË

Onze prioritaire eisen :

- Een wettelijk kader voorzien dat toeziet op de nakoming van de Belgische plichten rond het recht op voedsel en intersectorale strategieën ontwikkelen.
- De voedselsystemen democratiseren door de oprichting van voedselraden die mee instaan voor de ontwikkeling en uitvoering van strategieën en beleid inzake voedsel.
- Duidelijke doelstellingen vastleggen in de plannen voor voeding en gezondheid omtrent de inperking van overgewicht, zwaarlijvigheid en overconsumptie, en dwingende maatregelen nemen in de strijd tegen onaangepaste voedingsgewoonten (junkfood).
- Armoede- en voedselonzekeerheid in België tegengaan.

De antwoorden van de Partijen

Groen en PVDA stellen expliciet dat ze het recht op voedsel verder willen verankeren in de grondwet. CD&V en Groen zijn akkoord met het voorstel van FIAN om voedselraden op te richten.

Alle partijen erkennen de nood aan maatregelen om gezonde voeding te stimuleren en obesitas en diabetes tegen te gaan. Groen stelt verschillende concrete voorstellen voor waaronder maatregelen om ongezonde marketing voor kinderen aan te pakken, borstvoeding aan te moedigen, het ontwikkelen van informatie labels, terugbetaling van diëtisten en het realiseren van gezonde betaalbare schoolmaaltijden. PVDA wil gratis gezonde schoolmaaltijden aanbieden, maximumprijzen invoeren voor basisvoeding ten koste van de marges voor de distributeurs en wil de FAVV transparanter maken en laten focussen op de agro-industrie. Open VLD, CD&V en NVA willen voornamelijk inzetten op preventie om ong-

gezonde eetgewoonten aan te pakken. Open VLD en CD&V stellen verschillende concrete stimulerings- en sensibiliseringsmaatregelen voor waarbij veel aandacht gaat naar betere informatie. CD&V wil samenwerken met de voedingssector om de samenstelling van voedselproducten te verbeteren.

PVDA, Groen en CD&V willen de sociale zekerheid versterken met uitkeringen boven de armoedegrens. Open VLD wil voor armoedebestrijding focussen op twee sporen: gelijke startkansen en werk, daarenboven willen ze voedselhulp voorzien. Ook PVDA vindt werk essentieel en wil bovendien personen in armoede betrekken bij de opmaak van haar armoedebestrijdingsplannen. PVDA wil ook een armoedetoets invoeren voor alle politieke beslissingen.

In het kort

PVDA en Groen stellen bindende initiatieven voor om het recht op voedsel in België te realiseren. De andere partijen focussen meer op vrijwillige initiatieven en sensibilisering.

PRIORITEIT 8. LANDBOUWGRONDEN EN NATUURLIJKE RIJKDOMMEN BESCHERMEN

Onze prioritaire eisen :

- Landbouwgrond behouden door een halt toe te roepen aan stadsuitbreiding (een maximale limiet zetten op de verharding van landbouwgrond) en door de voorkeur te geven aan herontwikkeling van oude industriezones voor stadsontwikkelingsprojecten en openbare infrastructuren.
- De verkoop van landbouwgrond in het bezit van openbare overheden verbieden, en deze gronden ter beschikking stellen voor agroecologische projecten.
- Regionale Observatoria voor landbouwgrond, en grondbanken inrichten die zorgen voor een transparantere vastgoedmarkt en een voorkooprecht uitoefenen in het belang van de gemeenschap.
- Plannen opstellen, waaronder de ontwikkeling van een wettelijk kader, om tot een verbod te komen op de verkoop en het gebruik van giftige producten (pesticiden, meststoffen, enz.), zowel voor beroepsmensen als voor particulieren.

De antwoorden van de Partijen

Alle partijen erkennen de noodzaak om open ruimte te vrijwaren voor landbouw. Spa stelt akkoord te gaan met de voorstellen van FIAN, maar gaat niet verder in op de bescherming van landbouwgronden. PVDA, Groen stellen expliciet dat ze de bestaande open ruimte willen vrijwaren en ervoor zorgen dat ze ter beschikking staat voor (beroeps)landbouwers. CD&V wil de verhardingsgraad in de bestemmingen landbouw, natuur en bos tegen 2050 met minstens 1/5 terugdringen ten opzichte van 2015. Voor hen blijft 750.000 ha agrarisch gebied voor beroepslandbouw het uitgangspunt. Open VLD spreekt eerder over een stabiel evenwicht tussen aandeel bebouwde en onbebouwde ruimte, maar sluit extra ruimte-inname voor stedelijke activiteiten niet uit. Tegelijkertijd wil Open-VLD afstappen van monofunctioneel ruimtegebruik en inzetten op stadslandbouw en korte keten. NVA wil strategische landbouwgebieden aanduiden en de gronden in die gebieden maximaal ter beschikking stellen voor grondgebonden (beroeps)landbouw.

PVDA stelt expliciet akkoord te gaan met een verbod op de verkoop van publieke gronden en wil bovendien de aankoop van gronden door speculanten tegengaan.

In het kort

Bij alle partijen leeft het bewustzijn dat er iets gedaan moet worden aan de huidige tendensen, waarbij grond massaal verdwijnt en toegang tot grond voor boer.inn.en bijna onmogelijk is. De mate waarin de partijen actief de grondmarkt willen reguleren verschilt echter significant.

Open-VLD vindt wel dat publieke gronden kunnen worden ingezet voor het opzetten van innovatieve, verduurzamings- en/of taakverbredingsprojecten, maar verzet zich tegen een verbod op de verkoop van publieke gronden. Groen wil de sluipende vertuining en verpaarding van landbouwgrond tegengaan door middel van een sturend grondbeleid.

Open-VLD, Groen en PVDA erkennen de noodzaak van meer transparantie op de grondmarkt. Groen en PVDA zijn bovendien ook voorstander van de oprichting van een grondenbank naar Fans model die toegang tot grond voor startende boer.inn.en moet garanderen. Zowel PVDA, Groen, NVA en Open VLD wijzen op de noodzaak tot hervorming van de pachtwet om toegang tot grond voor (jonge) landbouwers te verzekeren.

Groen ijvert voor een volledig pesticidevrije land- en tuinbouw. De partij wil pesticiden zoals glyfosaat en neonicotinoïden verbieden, zowel in bermen, op sportvelden als thuis en een afbouwschema uitrollen voor de landbouw.

MEMORANDUM 2019

Overzicht van de antwoorden van de partijen

	CD&V	GROEN	NVA	Open-VLD	PTB/PVDA	SPA
1 : Erkenning van het recht op voedszaam voedsel	✓	✓✓	○	○	✓✓	/
2 : Een einde maken aan inbreuken op de mensenrechten door bedrijven	✓	✓✓	○	○	✓	/
3 : Boerenlandbouw en agroecologische transitie ondersteunen in onze ontwikkelingssamenwerking	✓	✓✓	X	○	✓	/
4 : Overschakelen naar agroecologische systemen in België	○	✓✓	○	✓	✓✓	/
5 : Steun aan agrobrandstoffen stopzetten	○	✓✓	○	○	✓✓	/
6 : Boeren- en boerinnenrechten	/	✓	/	X	✓✓	/
7 : Werk maken van het recht op voedszaam voedsel voor iedereen	✓	✓✓	○	○	✓✓	/
8 : Landbouwgronden beschermen	✓	✓✓	✓	○	✓✓	/

Légende

- ✓ De partij staat positief tegenover de eis en wil bijdragen aan haar implementatie
- ✓✓ De partij gaat volledig akkoord met de eis en werkte concrete acties uit om de eis te realiseren

- Het antwoord van de partij is onvoldoende om een positieve verandering te verwachten, de partij ontwijkt de vraag of de antwoorden zijn tegenstrijdig
- X De partij gaat niet akkoord met deze eis
- / De partij gaf geen antwoord op deze eis